ALOJZ GRADNIK, *EROS - THANATOS*
(Ur. in prev. Fedora Ferluga-Petronio). Trst: ZTT – EST, 2013. 174 str.

V letu 2013 je pri Založništvu tržaškega tiska izšla dvojezična, slovensko-italijanska pesniška zbirka Alojza Gradnika. Pesmi za zbirko *Eros - Thanatos* je izbrala in prevedla Fedora Ferluga-Petronio z Univerze v Vidmu. Delo je rezultat njenega dolgoletnega zanimanja za poezijo Alojza Gradnika, ki jo je nagovorila z unikatno ljubezensko izpovedjo. Občudovanje Gradnikove pesniške govorice jo je spodbudilo, da je objavila nekaj člankov, v katerih je prikazala motivno-tematske vzporednice med Gradnikovo ljubezensko poezijo in velikimi pesniškimi imeni antike. Leta 2007 je na Univerzi v Vidmu organizirala odmeven mednarodni simpozij o Alojzu Gradniku, ki je opozoril na nekatere pomembne, a do tedaj manj znane vidike Gradnikovega življenja in dela. Prispevki s simpozija so izšli v dveh zbornikih pri založbi ZTT – EST v Trstu: *Alojz Gradnik – pesnik Goriških brd* (uredila Fedora Ferluga-Petronio), 2008; *Alojz Gradnik - poeta del Collio goriziano* (a cura di Fedora Ferluga-Petronio). V italijanskem zborniku so bile objavljene nekatere Gradnikove pesmi v italijanščini, ki jih je sama prevedla.

Nepričakovano veliko zanimanje za Gradnika na tem simpoziju je profesorico Ferluga-Petronio utrdilo v prepričanju, da italijanski bralec potrebuje novo antologijo Gradnikove poezije, ki bo razodela vso njeno tematsko širino. Pred zbirko *Eros - Thanatos* je bilo namreč v italijanščino prevedenih le za vzorec Gradnikovih pesmi, čeprav je bilo Gradnikovo ime v času med obema vojnama eno najodmevnejših slovenskih imen v italijanskem prostoru. Gradnikovo poezijo je sicer prevajalo opazno število italijanskih slavistov, toda vsak je prevedel le eno ali dve pesmi za revijalni tisk. Prevedene pesmi nikoli niso bile zbrane v knjižni obliki, če izvzamemo objave v antologijah slovenske poezije Luigija Salvinija *Liriche slovene moderne* (1938) in *Sempreverde e rosmarino* (1951).

Pregled nekaterih od teh medvojnih prevodov razodene, da so bili pomanjkljivi tako na vsebinski kot na formalni ravni, najbrž tudi zato, ker prevajalci niso dovolj dobro poznali slovenskega jezika. Bolj kakovostni prevodi Gradnikove poezije nastanejo šele v drugi polovici 20. stoletja, ko začnejo pri prevajanju sodelovati Slovenci, večinoma živeči v Furlaniji-Julijski krajini. Na takšen način je nastala prva Gradnikova pesniška zbirka v italijanščini *Poesie*. Izšla je leta 1984 v nizki nakladi pri lokalni založbi Braitan v Krminu, toda njen ponatis leta 2001 je jasno nakazal pozitiven bralski odziv. Antologija *Eros - Thanatos*, ki je izšla dobro desetletje po ponatisu zbirke *Poesie*, tako nadaljuje in na široko odpira pot Gradnikove poezije med italijanske bralce. Zbirka združuje okoli 60 pesmi, predhodna zbirka *Poesie* pa obsega le nekaj več kot deset pesmi. Kljub temu pomen zbirke *Poesie* ni zanemarljiv, saj so v njej prvič v italijanskem prevodu objavljene pesmi, ki spregovorijo o slovensko-italijanskih odnosih na Primorskem v prvi polovici 20. stoletja, pesmi torej, ki jih italijanski slavisti v medvojnem obdobju niso prevajali, saj se niso skladale z »italijansko« podobo o Gradniku, kot na pol italijanskem pesniku, ki deluje v prid slovensko-italijanskega kulturnega zbliževanja. Na ta vidik opozarja tudi zbirka *Eros - Thanatos*, ki prek petih tematskih ciklov zaobjame vso karakteristiko Gradnikove poezije. Prevajalka, odlična poznavalka Gradnikovega pesniškega opusa, poleg tega

ponudi v spremni študiji lastno, izvirno interpretacijo, pri čemer posebej poudari Gradnikovo eksistencialno povezanost z zemljo, ki je opazna predvsem v pesmih o rodnih Brdih, in prehod Gradnikove ljubezenske poezije zgodnjega obdobja, razpete med erosom in tanatosom, v duhovno poezijo poznega obdobja, v kateri pride do pomiritve pesnikove strasti in strahu pred končnostjo, v spoznanju večne, vseobsegajoče, človeka presegajoče ljubezni.

Fedora Ferluga-Petronio se je odločila, da zbirko naslovi po eni najbolj znanih Gradnikovih pesmi Eros - Tanatos, saj je vprašanje prepletenosti teh dveh elementov eno osrednjih idejnih sidrišč Gradnikove poezije. Ni torej naključje, da je v središče zbirke postavila ravno razdelek Eros - Thanatos, v katerem pride med drugim do izraza ženski izpovedni lik (cikel Pisma in cikel De profundis). Na sam začetek zbirke je po drugi strani postavljen cikel Podobe iz Brd. V ta namen je prevajalka izbrala pesmi, iz katerih zavejeta vonj in vsa barvitost briških gričev, pa tudi stiske in radosti njihovih prebivalcev. V drugem ciklu Zgodovinski trenutki vodi bralce k zgodovinski tematiki, predvsem k sonetnemu ciklu Tolminski punt in k motivom iz koncentracijskega taborišča na Rabu, v katerih spoznamo Gradnika epika. Četrti cikel Družina razodeva izjemen pomen, ki ga je Gradnik dodelil družini, povezanosti družinskih članov. Zbirko zaključuje obsežen cikel Med nebom in zemljo, s pesmimi, ki segajo od pesnikove začetne nevere, glodajočega črva dvoma (Črv), do notranje pomiritve (Kmet govori Bogu) in slutnje nebeškega sveta v sklepni pesmi Zlate lestve.

Urednica pri prevajanju ni izhajala iz že obstoječih italijanskih prevodov. Prizadevala si je obdržati značilnosti Gradnikovega verza, ni pa ohranila rime izhodiščnega besedila. Kljub temu so z vidika formalne zvestobe izvirniku njeni prevodi med najbolj dodelanimi ne le v sklopu italijanskih prevodov, temveč tudi v sklopu prevajanja Gradnikove poezije v romanske jezike. Večina prevajalcev v romanskem svetu se je namreč posvetila le vsebini Gradnikove poezije, ne pa formalnim vidikom, kar je okrnilo predvsem Gradnikovo sonetno podobo.

Poleg spremne študije o Gradnikovi poeziji zbirko *Eros - Thanatos* bogati še uvodni razdelek, v katerem avtorica predstavi Gradnikovo življenje in delo, s posebnim posluhom za opis razmer, v katerih je Gradnik odraščal in ki so oblikovale njegov pesniški svet. Na koncu je dodan še prevajalkin komentar k pesmim v posameznih poglavjih.

Pesniška zbirka je doživela krstno predstavitev v Trstu, kmalu za tem še na Gradnikovih večerih 2013 v Goriških brdih. Gradnikove pesmi v najnovejšem italijanskem prevodu je na obeh pesniških večerih doživeto prebral Paolo Bortolussi. Navdušenemu odzivu publike je seveda botrovala tudi lepota samih prevodov. Odličnost prevodov in zbirke kot celote je rezultat dolgoletnih uredničinih naporov, vztrajnosti in odločnosti, da predstavi italijanskemu bralcu enega največjih slovenskih pesnikov.

Ana Toroš
Univerza v Novi Gorici